

Nr 12

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner angående viss ändring av bestämmelserna om röst- längds upprättande och fastställande.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 82 i första kammaren av herr *Lundström* och nr 109 i andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* hemställas, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i bestämmelserna i Lag om val till riksdagen och Kommunal vallag om röstlängds upprättande och fastställande, att valnämnd och magistrat får rätt att — när kännedom därom föreligger vid det lagstadgade sammanträdet för röstlängdens fastställande — företaga rättelse, även om formell anmärkning inom laga tid icke kan anses föreligga, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig lagtext».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt 37 § lagen om val till riksdagen och 6 § kommunala vallagen skall röstlängd upprättas av lokal skattemyndighet, d. v. s. på landet och i fögderistäder av häradsskrivare samt i andra städer av kronokamrerare. Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjuguettt år; i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår tjuguettt års ålder, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av löpande kalenderår (38 § lagen om val till riksdagen, 8 § kommunala vallagen). Närmare föreskrifter angående röstlängdens upprättande återfinnas i kungl. kungörelse den 18 april 1947 (nr 186). Stommar till röstlängd upprättas av länsbyrå för folkbokföringen medelst avtryck av det tryckande registret, sedan registret bragts i överensstämmelse med den justerade mantalslängden. Det åligger sedan den lokala skattemyndigheten att kontrollera, att alla i mantalslängden upptagna personer, som uppnått eller under kalenderåret uppnå tjuguettt års ålder, medtagits i stommarna till röstlängd. Den lokala skattemyndigheten skall vidare, med ledning av uppgifter från vederbörande pastor, i röstlängden göra anteckningar om rösträttshinder. Bortsett från åldersgränsen får hänsyn härvid icke tagas till förhållanden som föreligga efter den 10 juni.

Röstlängden skall senast den 30 juni vara avsänd eller avlämnad till valnämnden eller magistraten (39 § lagen om val till riksdagen, 9 § kommunala vallagen). Röstlängden skall sedan från och med den 6 till och med den 12 juli vara för granskning framlagd på lämpligt ställe, i regel inom valdistriktet. Länsstyrelsen skall senast den 30 juni utfärda kungörelse — som anslås i kyrkan och, där så kan ske, införes i ortstidningar — angående tid och ställe för framläggandet av röstlängd. Valnämndens ordförande och magistraten åligger att ofördröjligen till envar i röstlängden upptagen person, som i röstlängden icke antecknats såsom röstberättigad, härom med posten sända underrättelse med angivande av den eller de omständigheter, på grund varav han uteslutits från rösträtt; underrättelse behöver dock icke sändas till den som saknar stadigt hemvist. Såväl den av länsstyrelsen utfärdade kungörelsen som de särskilda underrättelserna skola innehålla uppgift om tiden, inom vilken anmärkning mot röstlängd skall vara inlämnad, ävensom om tid och ställe för prövning av gjorda anmärkningar (40 § lagen om val till riksdagen, 9 § kommunala vallagen).

Om någon, som enligt längden icke har rösträtt, vill göra gällande att han har sådan rätt, eller om någon vill påstå, att annan icke må vara i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, skall han senast den 18 juli ingiva sina anmärkningar till valnämndens ordförande eller magistraten (42 § lagen om val till riksdagen, 9 § kommunala vallagen). Valnämnd och magistrat skola sedan sammanträda på viss i lagen bestämd tid — i regeln den 25 juli kl. 19 — för prövning av de mot röstlängden framställda anmärkningarna. Anmärkning, som ej ingivits inom föreskriven tid, skall icke upptagas till prövning. Valnämnden och magistraten skola fatta beslut i anledning av anmärkningarna och i röstlängden införa de rättelser, som föranledas av besluten (44 och 45 §§ lagen om val till riksdagen, 9 § kommunala vallagen). Mot valnämnds och magistrats beslut får talan föras hos länsstyrelsen inom viss kortare tid från beslutets meddelande (46 § lagen om val till riksdagen, 9 § kommunala vallagen). Över länsstyrelsens beslut kan särskild klagan icke föras, men prövning av länsstyrelsens beslut kan påkallas i samband med besvär över valförrättning (51 § lagen om val till riksdagen, 9 § kommunala vallagen). Har anmärkning mot röstlängden ej förekommit eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och eventuell rättelse gjorts i längden, skall längden lända till ovillkorlig efterrättelse, såvida icke på klagan, som föres i samband med besvär över valförrättning, längden förklaras felaktig (§ 16 riksdagsordningen och 52 § lagen om val till riksdagen samt 10 § kommunala vallagen).

I motionerna anmärkes, att vallagarna sakna uppgifter om valnämnds och magistrats behörighet att själva taga initiativ till rättelser av felaktigheter i röstlängden. Enligt motionärerna skulle det ha inträffat, att hela

kvarter överhoppats vid röstlängdens framställande; om sådant fel upptäcktes först vid det stadgade justeringssammanträdet, borde valnämnd och magistrat ha skyldighet att vidtaga lämplig åtgärd. Det hade vidare förekommit, att personer, som i röstlängden antecknats såsom utlänningar ehuru de erhållit svenskt medborgarskap, förlorat sin rösträtt på grund av att de, efter att från valnämnden ha erhållit vederbörlig under rättelse, ingivit anmärkning för sent, varför valnämnden ansett sig icke kunna upptaga anmärkningen till prövning. Felet hade, framhålla motionärerna, i detta fall varit uppenbart och lätt att kontrollera. Valnämnd och magistrat borde enligt motionärernas mening ha rätt att — när kännedom om felaktighet föreligger vid det lagstadgade sammanträdet för röstlängdens fastställande — företaga rättelse, även om formell anmärkning inom laga tid ej kan anses föreligga.

Motionerna vila på en självklart riktig uppfattning om angelägenheten av att i görligaste mån söka förekomma, att röstberättigade personer utan eget förvållande berövas sin rösträtt. Gällande bestämmelser om röstlängds upprättande och justering samt om längdens bindande verkan, vilka bestämmelser i huvudsak oförändrade överförts från 1909 års lag om val till riksdagen, ha till syfte att åstadkomma en på en gång fast och riktig grundval för rösträtten. Betydelsen av röstlängden såsom en fast grundval för rösträtten framhölls av utskottet vid 1914 års senare lagtima riksdag i anledning av en motion (I:50), i vilken föreslogs bl. a., att även den som felaktigt blivit utesluten ur röstlängden skulle beredas möjlighet att rösta. Utskottet anförde därvid i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 10), att grundsatsen om den vederbörligen rättade röstlängdens ovillkorliga vitsord vore av den grundläggande betydelse och det praktiska värde, såväl ur synpunkten av valets snabba förrättande som med hänsyn till önskvärdheten av att i största möjliga utsträckning undanröja anledningar till valets överklagande, att utskottet icke kunde förorda ett brytande av denna princip.

Förevarande motioner syfta ej heller därhän utan ha mera begränsad räckvidd. Motionärerna vilja endast införa föreskrifter om skyldighet eller rättighet för valnämnd och magistrat att vid justeringssammanträdet företaga rättelse i röstlängden, även om anmärkning ej framställts. Enligt motionärernas förslag, sådant detta formulerats, skulle valnämnden och magistraten få rättighet eller skyldighet att, utan att anmärkning framställts, företaga rättelse icke blott i fråga om personer, vilka i den vederbörligen upprättade men ej justerade längden icke upptagits såsom röstberättigade, utan även sålunda, att den, som enligt röstlängden skulle vara röstberättigad, avfördes ur längden eller där antecknades såsom icke röstberättigad. Befogenhet i sistnämnda hänseende bör enligt utskottets mening icke tillerkännas valnämnden och magistraten redan av den anledningen att samtliga röstberättigade då skulle behöva bevaka sin rätt

vid det sammanträde, där frågor om rättelser i längden behandlas. Ett stadgande om rättighet eller skyldighet för valnämnden och magistraten att företaga rättelse i fråga om personer, vilka icke upptagits såsom röstberättigade i den av lokal skattemyndighet under ämbetsansvar upprättade röstlängden, är emellertid också ägnat att ingiva betänkligheter; oavsett huru bestämmelser härom utformades, skulle det bland allmänheten kunna uppkomma misstankar om bristande objektivitet hos valnämnd och magistrat. Utskottet vill här också understryka den garanti som ligger i partiorganisationernas intresse av att tillse, att vederbörandes uppmärksamhet fästes på bl. a. sådana av motionärerna påtalade felaktigheter som att hela kvarter utelämnats i längden.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet ansett sig böra avstyrka bifall till motionerna. Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I: 82 och II: 109 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1955

På konstitutionsutskottets vägnar:

J. W. PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren*, Hällgren, Damström, Pettersson, Weiland, Herlitz*, Fritiof Karlsson*, Lundström, Göran Karlsson och Sigfrid Larsson*; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, von Friesen*, Norén, Spångberg, Jonsson i Haverö, Olsson i Mora*, Larsson i Julita*, Nilsson i Göingegården*, Hammar och Andersson i Brämhult*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Weiland*, *Lundström* och *Hammar*, vilka inom utskottet yrkat, att utskottet skulle föreslå, att riksdagen med anledning av motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning och förslag i motionernas syfte.